

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ, РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА, ДЕМОГРАФІЯ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 338.48 (474.86)
JEL Classification: R5

*Михайлюк І.І.,
мол. наук. співроб. відділу перспективного
розвитку сільських територій,
Закарпатський регіональний центр соціально-
економічних і гуманітарних досліджень НАН України*

ОЦІНКА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГІРСЬКИХ ТА ПЕРЕДГІРНИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Прибутковість туристичної сфери залежить від унікальності рекреаційних ресурсів, від їх запасів та концентрації в конкретних місцях простору, від їх стану та можливості збереження в найближчій і віддаленій перспективі.

Рекреаційно-туристські ресурси обмежені, тому залучення їх в економічний обіг повинно враховувати їх пропускний потенціал – максимальне навантаження, яке туристська діяльність може здійснити на туристсько-рекреаційні ресурси без шкоди для їх нормального відтворення. Сукупність природних та антропогенних рекреаційних ресурсів та можливостей їх ефективного використання і є рекреаційним потенціалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною базою дослідження стали наукові праці таких вчених, як: Бережна І. В.; Герасименко В. Г.; Ємець Г. С., Лендел М. А. [1]; Коберніченко Т. О.; Долішній М. І., Кравців В. С. [3]; Лемко І. С. [4]; Мацола В. І. [6]; Мікловда В. П.; Молнар О. С. [7]; Петранівський В. Л. [8]; Пітюлич М. І. [9]; Самко О. О. [10]; Черчик Л. М. [12] та інші. Проте, незважаючи на значущість проведених досліджень, проблема раціонального використання природно-рекреаційного потенціалу потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Мета дослідження – розкрити природно-ресурсний та туристично-рекреаційний потенціал гірських та передгірних територій Закарпатської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закарпатська область займає дуже вигідне геополітичне положення, знаходиться в географічному центрі Європи і межує з чотирма її країнами. Саме таке вигідне географічне розташування та наявність рекреаційних ресурсів дає можливість розвивати різні напрями туристичної діяльності. Рекреаційні ресурси Закарпатської області складають унікальний рекреаційний і соціальний потенціал, на основі якого сформувалися бальнеологічні й кліматичні курорти з санаторно-оздоровчими закладами різних форм власності.

Завдяки своєму розташуванню Закарпатська область має надзвичайно високий рекреаційно-туристичний потенціал, що надає області значні можливості для розвитку туризму. Цьому сприяють як різноманітність природних факторів, так і наявність численних курортів, територій природно-заповідного фонду. На Закарпатті зосереджений значний потенціал бальнеологічних ресурсів, який використовується недостатньо. Завдяки бальнеологічним ресурсам регіон може вийти на світовий ринок рекреаційних послуг. Адже тут є не лише унікальні мінеральні води, аналогів яким немає в Європі, але й сприятливі ландшафтно-кліматичні умови для розвитку міжнародного лікувально-оздоровчого туризму – однієї з найприбутковіших і найдинамічніших галузей світового господарства.

Природно-рекреаційні можливості області становлять 5,2% об'ємного і 5,1% вартісного потенціалу природно-рекреаційних ресурсів України. Область є унікальною екологічною системою заходу України з різноманітним рельєфом та кліматичними умовами. Її територія на півночі захищена Карпатським хребтом, з північного заходу – Татрами, з півдня – західними Румунськими горами і Марамороським масивом [4].

Як правило, туристично-рекреаційні ресурси визначають формування туристичної діяльності в тому чи іншому регіоні. Наприклад, основними критеріями, які визначають придатність території для санаторно-курортного лікування, є наявність родовищ лікувальних мінеральних вод, озокериту, сприятливі кліматичні умови, екологічно чисте природне середовище. Туристичні ресурси умовно можна поділити на такі групи: природні; інфраструктурні; історико-культурні. Динамічний розвиток

туристичної індустрії вимагає наявності якісних інфраструктурних ресурсів. Навіть при високих привабливих властивостях природних ресурсів без наявності комунікацій, засобів зв'язку, комунальної інфраструктури, просвітницьких закладів, пам'яток культури, мистецтва тощо туристична діяльність для широкого кола споживачів неможлива.

Рекреаційні ресурси Закарпаття включають: бальнеологічні; лісові та кліматичні; біологічні; водні; історико-культурні (багатонаціональна кухня, колоритні традиції); ландшафтні.

Одними із найважливіших природних ресурсів області є бальнеологічні, що включають лікувальні мінеральні води, лікувальні грязі та озокерит. Мінеральні лікувальні води є найціннішим видом бальнеологічних ресурсів. У Закарпатській області широко поширені родовища лікувальних мінеральних вод різних типів. За кількістю та якістю лікувальних мінеральних вод Закарпаття займає перше місце на Україні. Тут зосереджено 620 мінеральних джерел, з яких понад 300 є вивченими.

У області виявлено і досліджено понад 700 водопроїв у складі 67 основних родовищ мінеральних вод біля 30 типів. Із 609 населених пунктів Закарпаття – водопроїви є у 235. На території Закарпаття нараховується близько 50 джерел термальних вод, проте більшість з них знаходяться на території низинних районів області [8].

Аналіз бальнеологічних ресурсів є вкрай важливим, оскільки вони визначають перспективні напрями розвитку туристичного бізнесу.

Рекреаційний потенціал передгірських і гірських районів Закарпаття у розрізі бальнеологічних ресурсів подано у табл. 1.

Таблиця 1

Бальнеологічні ресурси досліджуваних районів Закарпатської області

Райони	Природні мінеральні джерела, од.	Штучні свердловини, од.	Працюючі свердловини, од.	Термальні свердловини, од.	Санаторно-курортні об'єкти, од.
Перечинський	11	11	1	0	3
Мукачівський	8	20	5	7	9
Свалявський	17	70	24	7	10
Хустський	40	41	6	3	7
Іршавський	10	9	0	8	4
Великобerezнянський	29	16	0	0	2
Міжгірський	90	25	5	0	3
Воловецький	8	0	0	0	-
Рахівський	111	38	4	0	4
Тячівський	46	18	7	3	6

Джерело: складено на основі [4, с. 14]

Дані табл. 1 вказують на високу забезпеченість області природними мінеральними джерелами та штучними свердловинами. Однак, частка працюючих свердловин незначна, а їх технічний стан морально застарів та потребує оновлення та модернізації, що стримує розвиток галузі.

На базі мінеральних джерел найефективнішим є розвиток санаторно-курортної діяльності. У мережу санаторно-курортних та оздоровчих закладів Закарпатської області увійшли: 19 санаторіїв, 7 санаторіїв-профілакторіїв, 29 баз відпочинку, по одному пансіонату з лікуванням та відпочинку, 2 курортні поліклініки та 3 дитячі оздоровчо-санаторні позаміські заклади цілорічної дії. Шосту частину перерахованих суб'єктів зосереджено у Свалявському районі, 14% – у Мукачівському, 11% – у Хустському та 9,7% – у Тячівському районі. Подальший розвиток туристично-рекреаційного комплексу вимагає значних державних інвестицій у модернізацію існуючих та будівництво нових санаторно-курортних закладів. Проте, переважна більшість санаторно-курортних комплексів наразі є приватною власністю, що сприяє підвищенню якості послуг, покращенню матеріальної бази закладів, залученню інвестицій.

За сприятливих економічних умов, наявність таких запасів мінеральних вод, може становити значний інтерес для інвесторів у таких напрямках:

- оновлення та модернізація існуючих санаторно-курортних закладів;
- будівництво термальних басейнів, водолікарень й інших оздоровчих закладів;
- будівництво сучасних дитячих оздоровчих туристичних баз;
- будівництво розважально-оздоровчих центрів (аквапарки, спа-центри, велнес-готелі).

Державна політика щодо бальнеологічних ресурсів повинна розпочинатись із проведення паспортизації свердловин та джерел, а також проведення перевірок діяльності туристичного бізнесу на дотримання природоохоронного законодавства.

Для інноваційного залучення термальних водопроявів потрібне попереднє вивчення досвіду використання термальних вод в Угорщині, де на базі термальних джерел широко поширений термальний туризм.

Сприятливим фактором для туристичної галузі області є також забезпеченість лісовими, біологічними та сприятливими кліматичними ресурсами.

В українських Карпатах збережені найбільші в Європі ділянки пралісів, унікальні рослинні угруповання від низинного до альпійського поясу. Екосистема Карпатського біосферного заповідника віднесена до найцінніших екосистем Землі і входить до міжнародної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО.

Курортні ліси навколо оздоровниць виконують захисні, санітарні та рекреаційні функції. Вони підтримують дебіт мінеральних джерел, створюють сприятливі умови для лікування, оздоровлення та відпочинку туристів [2].

Для ефективнішого використання лісових ресурсів у туристичній сфері потрібно перш за все забезпечити захист від браконьєрської вирубки цінних порід, а також вивчити і впровадити досвід інших країн у цьому процесі. Інноваційне залучення лісових ресурсів у туристичну сферу вимагає здійснення таких заходів:

- будівництво доріжок на висоті крон дерев;
- будівництво підйомників та канатних доріг з кабінками;
- проведення екскурсій у заповідних зонах.

Забезпеченість області лісовими ресурсами та високогірним ландшафтом сприятливо відображаються і на кліматичних ресурсах. За показниками кількості днів із сонячним сяйвом Закарпатська область поступається тільки південним областям України. Сприятливі кліматичні умови дозволяють забезпечити відпочинок цілий рік, оскільки кліматичні умови для повноцінного відпочинку зберігаються тут протягом 10–11 місяців у рік.

Перевагою туристично-рекреаційної галузі Закарпаття є те, що вона найбільш забезпечена водними ресурсами. Основні ріки області, придатні для організації водних видів рекреаційно-туристичної діяльності, – Боржава, Латориця, Ріка, Теремля, Тересва, Тиса, Уж. Озера та водоспади також цікаві як туристичні об'єкти. Залучення водних ресурсів у сфері рекреації створює умови для диверсифікації діяльності санаторно-курортних закладів [11]. Ефективність цього процесу підсилюється відсутністю екологічно-шкідливих промислових підприємств. Використання водних ресурсів для туристичної діяльності можливе через:

- будівництво штучних водойм для купання у джерельній воді;
- створення центрів по сплаву на байдарках;
- будівництво нових водосховищ, штучних гребель та водопадів [5].

Міжсезонні циклічні коливання у функціонуванні рекреаційної галузі значною мірою згладжуються розвитком зимових видів відпочинку. За останній період часу інтенсивного розвитку набуло будівництво гірськолижних баз та витягів. Цьому у значній мірі сприяють природно-кліматичні умови та ландшафтні ресурси регіону. Понад 2/3 земельних площ області займають гірські хребти та гори, що сприяє розвитку гірськолижного туризму. Гірські схили в Україні є придатні для облаштування гірськолижних трас за найвищими світовими стандартами. Найбільш придатними для цього виду туризму є гірські райони області.

Ефективне функціонування туристично-рекреаційної галузі значною мірою підсилюється наявністю розвиненої мережі історико-культурних рекреаційних об'єктів, кількість яких у Закарпатті включає понад 700 пам'яток історії та культури, в т.ч. понад 100 пам'яток архітектури [6].

На Закарпатті на порівняно невеликій площі сконцентрована значна частина пам'яток історії, архітектури та культури, добре збереглися звичаї та обряди, оригінальний фольклор, художні промисли, що також підвищує туристичний інтерес і виступає значним рекреаційним ресурсом. Пам'ятки архітектури в області охоплюють період в понад 1000 років і репрезентують всі основні стилі європейської архітектури. В області знаходиться десять середньовікових замків: Ужгородський, Мукачівський і Чинадіївський, які за станом є придатними для використання як екскурсійні об'єкти. Інші сім замків менш, але також придатні для туристично-екскурсійного обслуговування рекреантів [1].

Історико-культурний потенціал області, за винятком деяких пам'яток, в туристичних цілях використовується недостатньо. Історико-культурні ресурси ефективно можуть використовуватися у сільському туризмі та екскурсійній діяльності, особливо у високогірних селах, за умови розвиненої соціальної та транспортної інфраструктури.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що для підвищення ефективності та раціонального використання природно-ресурсного та туристично-рекреаційного потенціалу вкрай важливим є розв'язання цілого комплексу завдань, а саме: проведення обстеження та інвентаризації територій та об'єктів природно-заповідного фонду; відновлення роботи непрацюючих чи неефективно працюючих туристично-рекреаційних закладів, охорона історико-культурної спадщини; забезпечення раціонального використання водопроявів термальних і мінеральних вод.

Прогресивний розвиток рекреаційно-туристичної індустрії в Закарпатській області сьогодні неможливий без ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу регіону для потреб розвитку туристичних продуктів, без формування сучасної інфраструктури на базі стратегічного управління і взаємодії великого, середнього і малого бізнесу та залучення вітчизняних та іноземних інвестицій [1].

Бібліографічний список

1. Ємець Г.С., Лендел М.А. Регіональний підхід до управління економічними процесами: монографія. Київ: «Наукова думка», 1992. 302 с.
2. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посіб. Чернівці: Зелена Буковина, 2003. 312 с.
3. Кравців В.С., Гринів Л.С., Копач М.В., Кузик С.П. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери / за ред. М.І. Долішнього. Львів: ІРД НАН України, 1999. 78 с.
4. Лемко І.С., Киртич Л.П., Гайсак М.О. та ін. Курортно-рекреаційні зони Закарпаття: Довідник 2000 / за ред. Киртич Л.П. Ужгород, 2000. 235 с.
5. Лобода М.В., Киртич Л.П. Мінеральні води Закарпаття. Питне лікувальне використання. Ужгород, 1997. 175 с.
6. Мацола В.І. Формування і розвиток рекреаційно-туристичного комплексу Закарпатської області: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.10.02 / НАН України; Інститут регіональних досліджень. Львів, 1996. 17 с.
7. Молнар О.С., Марченко О.І. Оцінка наявного туристично-рекреаційного потенціалу рекреаційних зон Закарпаття. *Екологічний вісник*. 2008. № 7. С. 24-29.
8. Петранівський В. Туристичний потенціал краю та організація обслуговування польських туристів у Львівському Передкарпатті. *Вісник Львів. ун-ту. Серія міжнародні відносини*. 2008. Вип. 24. С. 241-251.
9. Пітюлич М.І., Кушнір Ю.Б., Молнар О.С. Регіон: соціально-економічні трансформації: монографія. Ужгород: Карпати, 2007. 416 с.
10. Самко О.О. Оцінка туристичного потенціалу регіону та рівня його використання. *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»*: збірник наукових праць. Луцьк, 2010. Випуск 7 (27). Ч. 4. С. 129-134.
11. Стан підземних вод України: щорічник. Київ: Державна служба геології та надр України, Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний геологічний фонд України», 2011. 120 с.
12. Черчик Л.М., Коленда Н.В. Стратегічний потенціал рекреаційної системи регіону: теорія, методологія, оцінка: монографія. Луцьк: ЛНТУ, 2008. 235 с.

References

1. Yemets, H.S. and Lendiel, M.A. (1992), *Rehionalnyi pidkhid do upravlinnia ekonomichnymy protsesamy* [Regional approach to managing economic processes], monograph, Naukova dumka, Kyiv, Ukraine, 302 p.
2. Kyfiak, V.F. (2003), *Orhanizatsiia turystychnoi diialnosti v Ukrayini* [Organization of tourism activity in Ukraine], tutorial, Zelena Bukovyna, Chernivtsi, Ukraine, 312 p.
3. Kravtsiv, V.S., Hryniv, L.S., Kopach, M.V. and Kuzyk, S.P. (1999), *Naukovo-metodychni zasady reformuvannia rekreatsiinoi sfery* [Scientific and methodical principles of recreation sphere reforming], ed. M.I. Dolishnoho, IRD NAN Ukrainy, Lviv, Ukraine, 78 p.
4. Lemko, I.S., Kyrtych L.P., Haisak, M.O. et al. (2000), *Kurortno-rekreatsiini zony Zakarpattia: Dovidnyk 2000* [Resort and recreation zones of Transcarpathia: Directory 2000], ed. Kyrtych L.P. Uzhhorod, Ukraine, 235 p.
5. Loboda, M.V. and Kyrtych, L.P. (1997), *Mineralni vody Zakarpattia. Pytne likuvalne vykorystannia* [Mineral waters of Transcarpathia. Drinking curative use], Uzhhorod, Ukraine, 175 p.
6. Matsola, V.I. (1996), "Formation and development of the recreational and tourist complex of the Transcarpathian region", Thesis abstract Of Cand. Sc. (Econ.), 08.10.02, NAN Ukrainy, Instytut rehionalnykh doslidzhen, Lviv, Ukraine, 17 p.
7. Molnar, O.S. and Marchenko, O.I. (2008), "Estimation of the existing tourist and recreational potential of the recreational zones of Transcarpathia", *Ekolohichni visnyk*, no. 7, pp. 24-29.
8. Petranivskyi, V. (2008), "Tourist potential of the region and organization of service of Polish tourists in Lviv Precarpathian region", *Visnyk Lviv. un-tu, Serii mizhnarodni vidnosyny*, Iss. 24, pp. 241-251.
9. Pitiulych, M.I., Kushnir, Yu.B. and Molnar, O.S. (2007), *Rehion: sotsialno-ekonomichni transformatsii* [Region: socio-economic transformations], monograph, Karpaty, Uzhhorod, Ukraine, 416 p.
10. Samko, O.O. (2010), "Estimation of tourist potential of the region and its level of use", *Ekonomichni*

науky. Seriia «Rehionalna ekonomika»: zbirnyk naukovykh prats, Lutsk, Ukraine, Issue 7 (27), Part 4, pp. 129-134.

11. Derzhavna sluzhba heolohii ta nadr Ukrainy (2011), *Stan pidzemnykh vod Ukrainy: shchorichnyk* [State of underground waters of Ukraine: yearbook], Derzhavne naukovo-vyrobnyche pidpriemstvo «Derzhavnyi informatsiyni heolohichniy fond Ukrainy», Kyiv, Ukraine, 120 p.

12. Cherchyk, L.M. and Kolenda, N.V. (2008), *Stratehichnyi potentsial rekreatsiinoi systemy rehionu: teoriia, metodolohiia, otsinka* [Strategic potential of the recreational system of the region: theory, methodology, estimation], monograph, LNTU, Lutsk, Ukraine, 235 p.

Михайлюк І.І. ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГІРСЬКИХ ТА ПЕРЕДГІРНИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мета. Розкрити природно-ресурсний та туристично-рекреаційний потенціал гірських та передгірних територій Закарпатської області та розглянути такі складові туристично-рекреаційного потенціалу, як бальнеологічні, лісові, водні, кліматичні та історико-культурні ресурси.

Методика дослідження. Теоретичну і методологічну базу дослідження склали наукові доробки провідних українських авторів з проблем оцінки та ефективного використання туристично-рекреаційних ресурсів. У процесі вирішення поставлених завдань застосовувалися такі методи: аналізу і синтезу (для дослідження сутності інноваційних процесів, діалектики і природи їх впливу на рекреаційну сферу); метод системного узагальнення (для обґрунтування концепції управління розвитком туристичної інфраструктури України в умовах глобальної конкуренції); інституційний метод (для дослідження значення інституціональних регуляторів в процесі розвитку туристичної інфраструктури).

Результати. Охарактеризовано природно-рекреаційний потенціал гірських та передгірних районів Закарпатської області. Визначено особливості розвитку туристичної індустрії на даних територіях. Встановлено, що для підвищення ефективності та раціонального використання природно-ресурсного та туристично-рекреаційного потенціалу вкрай важливим є розв'язання цілого комплексу завдань, а саме: проведення обстеження та інвентаризації територій та об'єктів природно-заповідного фонду; відновлення роботи непрацюючих чи неефективно працюючих туристично-рекреаційних закладів, охорона історико-культурної спадщини; забезпечення раціонального використання водопровів термальних і мінеральних вод.

Наукова новизна. Набули подальшого розвитку підходи до оцінки туристично-рекреаційного потенціалу. Запропоновано проведення масштабної інвентаризації туристично-рекреаційних ресурсів області з метою їх подальшого ефективного та раціонального залучення у туристичну індустрію.

Практична значущість. На підставі аналізу поточних реалій туристичної інфраструктури в області означено коло проблем розвитку рекреаційно-туристичної індустрії. Отримані результати можуть бути спрямовані на оптимізацію управління розвитком туристичної інфраструктури.

Ключові слова: туристично-рекреаційний потенціал, гірські та передгірні території, туристичні ресурси.

Mykhailiuk I.I. TOURIST-RECREATIONAL POTENTIAL OF MOUNTAIN AND FOOTHILL TERRITORIES OF THE TRANSCARPATIAN REGION

Purpose. The aim of the article is to reveal the natural-resource and tourist-recreational potential of the mountain and foothill areas of the Transcarpathian region and consider such components of the tourist-recreational potential as balneological, forest, water, climatic and historical and cultural resources.

Methodology of research. The scientific achievements of leading Ukrainian authors on the problems of evaluation and effective use of tourist and recreational resources are the theoretical and methodological basis of the research. The following methods are used in the process of solving the tasks: methods of analysis and synthesis (to study the essence of innovation processes, dialectics and the nature of their influence on the recreational sphere); the method of systematic generalization (to substantiate the concept of management of the development of Ukraine's tourism infrastructure in the conditions of global competition); institutional method (to study the value of institutional regulators in the development of tourism infrastructure).

Findings. The nature-recreational potential of the mountain and foothill areas of the Transcarpathian region is characterized. The features of the tourism industry development in these territories are determined. It is established that in order to increase the efficiency and rational use of natural resources and tourist and recreational potential, it is extremely important to solve a whole range of tasks, namely: conducting inspection and inventory of the territories and objects of the nature reserve fund; restoration of work of inactive or inefficiently working tourist-recreational establishments, protection of historical and cultural heritage; ensuring the rational use of aquifers of thermal and mineral waters.

Originality. Further development approaches to the assessment of tourist and recreational potential have been acquired. It is suggested to conduct a large-scale inventory of tourist and recreational resources of the region in order to further efficiently and rationally involve them in the tourism industry.

Practical value. The range of problems of the recreation and tourism industry development is indicated based on the analysis of the current realities of tourism infrastructure in the region. The obtained results can be aimed at optimizing management of the development of tourism infrastructure.

Key words: tourist and recreational potential, mountain and foothill areas, tourist resources.

Михайлюк І.І. ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГОРНИХ І ПЕРЕДГОРНИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Цель. Раскрыть природно-ресурсный и туристско-рекреационный потенциал горных и предгорных территорий Закарпатской области и рассмотреть такие составляющие туристско-рекреационного потенциала, как бальнеологические, лесные, водные, климатические и историко-культурные ресурсы.

Методика дослідження. Теоретическу і методологіческу базу дослідження склали научні наробки ведущих українських і зарубіжних авторів по проблемам регулювання і розвитку туристическої інфраструктури. В процесі рішення поставлених задач застосовувались такі методи: методи аналізу і синтезу (для дослідження сутності інноваційних процесів, діалектики і природи їх впливу на рекреаційну сферу); метод системного узагальнення (для обґрунтування концепції управління розвитком туристическої інфраструктури України в умовах глобальної конкуренції); інституційний метод (для дослідження значення інституційних регуляторів в процесі розвитку туристическої інфраструктури).

Результати. Охарактеризовано природно-рекреаційний потенціал гірських і передгірських районів Закарпатської області. Визначено особливості розвитку туристическої індустрії на даних територіях. Встановлено, що для підвищення ефективності і раціонального використання природно-ресурсного і туристсько-рекреаційного потенціалу крайнє важливим є рішення цілого комплексу задач, а іменнє: проведення обстеження і інвентаризації територій і об'єктів природно-заповідного фонду; відновлення роботи неработаючих або неефективно работаючих туристсько-рекреаційних закладів, охорона історико-культурного насліддя; забезпечення раціонального використання джерел термальних і мінеральних вод.

Научна новизна. Отримали дальнєше розвиток підходи к оцінці туристсько-рекреаційного потенціалу. Предложено проведення масштабної інвентаризації туристсько-рекреаційних ресурсів з метою їх дальнєшого ефективного і раціонального привлечення в туристическу індустрію.

Практическая значимость. На основі аналізу поточних реалій туристическої інфраструктури відзначено коло проблем розвитку рекреаційно-туристическої індустрії. Отримані результати можуть бути направлені на оптимізацію управління розвитком туристическої інфраструктури.

Ключевые слова: туристсько-рекреаційний потенціал, гірські і передгірські території, туристическі ресурси.